

Leon Levițchi – Archive. 8

**Subliniere lingvistică
în opera dramatică a lui Shakespeare.**

Teză de doctorat

1968

Ediție facsimil în 5 volume.

Volumul 3.

Editat de
C. George Sandulescu
și
Lidia Vianu

Stilistica
este și o țarină a sufletului și conotației, nu numai a intelectului
și denotației; și există temeiuri pentru a crede că multă vreme de
aici înainte nici cibernetica nu va putea întocmi statistici pe de-
plin mulțumitoare.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

vineri 23 martie 2018

Comunicat de Presă

Ediție online

Contemporary Literature Press,

sub auspiciile următoarelor foruri: **Universitatea din București, The British Council, Institutul Cultural Român și Uniunea Scriitorilor din România**

Anunță publicarea volumului

CENTENAR LEVIȚCHI

Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare.

Teză de doctorat

1968

Ediție facsimil în 5 volume

ISBN 978-606-760-147-3; 978-606-760-148-0; 978-606-760-149-7; 978-606-760-150-3; 978-606-760-151-0.

Editat de C. George Sandulescu și Lidia Vianu

Anul acesta se împlinesc 100 de ani bătuți pe muchie de la nașterea Profesorului de limbă și literatură engleză Leon D. Levițchi. ESTE CENTENARUL LEVIȚCHI.

*

Ce este Anglistica? Este pur și simplu absolut tot ce se leagă nu numai de limba, ci și de literatura engleză, în timp și spațiu (în timp, de la *Beowulf* la Harold Pinter, iar, în spațiu, de la gramatica substantivului până la lexicografie).

Ca să fii anglist adevărat, trebuie să cunoști bine nu numai literatura, ci și limba – structura limbii. Să ne gândim acum la cei care l-au precedat pe Leon D. Levițchi la conducerea științifică reală a Catedrei. Nu au fost decât trei: Dragoș Protopopescu, Ana Cartianu și Klinka – după spusele studenților, născut la Calcutta. Cum se face că niciunul dintre ei nu avea cunoștințe de structura limbii? În plus, erau toți trei specializați în porțiuni ale anglisticii: Dragoș Protopopescu – în franțuzisme, Ana Cartianu – în literatura secolului al XIX-lea, iar Klinka era un foarte bun traducător, dar numai din română în engleză. Important este de subliniat aici că Profesorul Levițchi acoperea în detaliu întreaga arie a anglisticii în sensul german al

cuvântului. Aceasta este rațiunea pentru care el singur a fost deschizător de drumuri. Iată de ce el rămâne singurul și cel mai important dintre toți.

*

Nu ușor, ba chiar cu greu, reușim în sfârșit să publicăm o serie de documente private ale remarcabilului anglist mort tânăr pentru un intelectual, la numai 70 de ani (1918-1991), chiar când pusese tocul jos — terminând ultimul dicționar pe care ajunsese să-l mai scrie.

Nu avem nevoie să facem o prezentare a Profesorului Leon Levițchi, fiu într-o serie neîntreruptă de 17 preoți. Poate am avea material de publicat de zece ori mai mult decât reușim.

Să ne ajute Dumnezeu să publicăm cât mai mult, cu scopul de a întregi complexa sa personalitate. Mulțumim din inimă familiei Levițchi pentru ajutorul dat, și urăm spor cititorilor acestor stranii documente.

C. George Sandulescu

Leon Levițchi – Archive (LLA)

LLA 1	Leon D. Levițchi (1918-1991)	4 decembrie 2013	http://editura.mttlc.ro//lla-1-leon-levitchi.html
LLA 2	Ironia lui Byron. <i>Teza mea de licență. 1941.</i>	2 februarie 2018	http://editura.mttlc.ro//lla-2-ironia-byron-teza-licenta.html
LLA 3	O întâmplare cu țigani 1955	16 februarie 2018	http://editura.mttlc.ro//lla-3-o-intamplare-cu-tigani.html
LLA 4	Chemarea Nordului 1937	23 februarie 2018	http://editura.mttlc.ro//lla-4-chemarea-nordului.html
LLA 5	Călătoriile lui Lapsus 1954	2 martie 2018	http://editura.mttlc.ro//lla-5-lapsus.html
LLA 6	Caietul verde. Poeme 1938-1939	9 martie 2018	http://editura.mttlc.ro//lla-6-poeme-1938-1939.html
LLA 7	Poeme 1944-1946	16 martie 2018	http://editura.mttlc.ro//lla-7-poeme-1944-1946.html
LLA 8	Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare. Teză de doctorat. 1968	23 martie 2018	http://editura.mttlc.ro//lla-8-teza-doctorat.html

Leon Levițchi – Archive. 8

**Subliniere lingvistică
în opera dramatică a lui Shakespeare.**

Teză de doctorat

1968

Ediție facsimil în 5 volume.

Volumul 3.

Editat de
C. George Sandulescu
și
Lidia Vianu

Stilistica
este și o țarină a sufletului și conotației, nu numai a intelectului
și denotației; și există temeiuri pentru a crede că multă vreme de
aici înainte nici cibernetica nu va putea întocmi statistici pe de-
plin mulțumitoare.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

CONTEMPORARY LITERATURE PRESS

The online Publishing House of the University of Bucharest

Editura pentru studiul limbii engleze prin literatură

Lidia Vianu
Director

C. George Săndulescu
Executive Advisor

UNIVERSITATEA DIN
BUCUREȘTI

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

UNSR
Uniunea Scriitorilor din România

BRITISH
COUNCIL

ISBN 978-606-760-149-7

© L. Levițchi

Copertă, redactare și tehnoredactare

Lidia Vianu

Postare: Cristian Vîjea

Imaginile de pe copertă: Leon Levițchi, 1945. Frază din teză.

Contemporary Literature Press

Bucharest University
The Online Literature Publishing House
of the University of Bucharest

A Manual for the Advanced Study of *Finnegans Wake* in One Hundred and Thirty Volumes

Totalling 31,802 pages

by C. George Sandulescu and Lidia Vianu

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

Holograph list of the
40 languages
used by James Joyce
in writing *Finnegans Wake*

You can download our books for free,
including the full text of *Finnegans Wake* line-numbered, at
<http://editura.mttlc.ro/>, <http://sandulescu.perso.monaco.mc/>

Director
Lidia Vianu

Executive Advisor
C. George Sandulescu

Leon Levițchi – Archive. 8

**Subliniere lingvistică
în opera dramatică a lui Shakespeare.**

Teză de doctorat

1968

Ediție facsimil în 5 volume.

Volumul 3.

Editat de

C. George Sandulescu

și

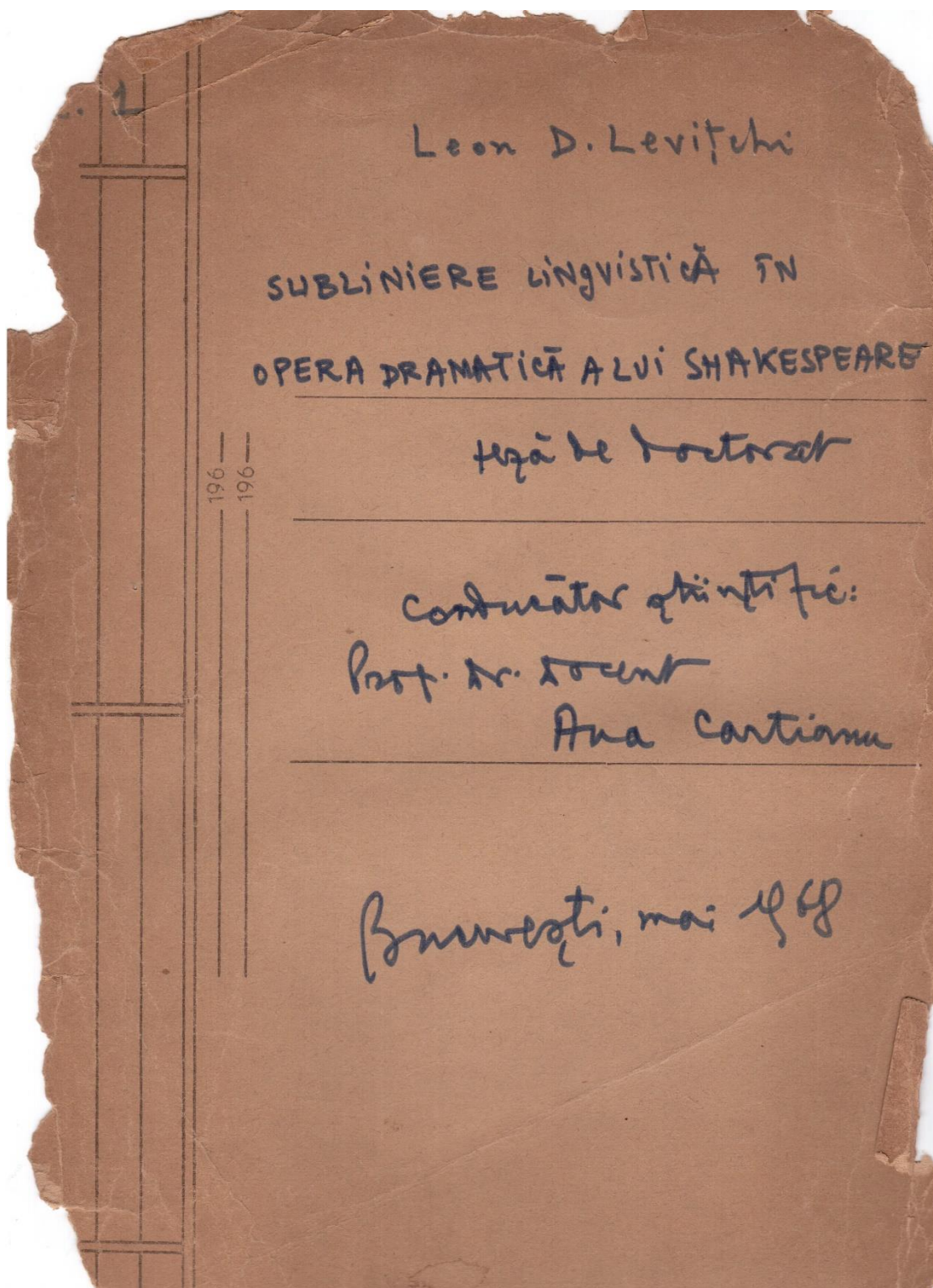
Lidia Vianu

C O N T E M P O R A R Y
L I T E R A T U R E P R E S S

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

C U P R I N S		Pag.
Prolegomene		1
I Limba și cultivarea ei, preocupare majoră a scriitorului		58
1 Atitudinea generală față de limbă a umaniștilor englezi		58
2 Shakespeare și atitudinea sa față de limbă		64
II REPETIȚIA		78
1 Generalități		78
2 Repetiția de tipul 1: reluarea conținutului și a formei		79
3 Repetiția de tipul 2: reluarea formei și schimbarea conținutului		82
4 Repetiția de tipul 3: repetarea conținutului cu schimbarea formei		87
5 Repetiția de tipul 4: repetarea tiparului gramatical cu schimbarea conținutului și a formei		89
6 Cuvintele-ecou		90
7 Hendiada cantitativă		100
8 Repetiții specifice în piesele-cronici		122
9 Repetiția, element organic al unei intrigi dramatice		134
10 Repetiția, element de subliniere tematică		137
III ANTONIMIA		141
1 Generalități		141
2 Precizări terminologice		142
3 Influențe probabile		143
4 Observații de natură statistică. Feșul antonimelor din opera dramatică a lui Shakespeare		148
5 Funcții ale antonimelor în opera lui Shakespeare		153
6 Antonimul "a fi" - "a părea"		160
IV PARANTEZELE		173
1 Generalități		173
2 Parantezele din "Furtuna"		173
V Concluzii		189
1 Concluzii teoretice		189
2 Concluzii practice		193
VI Bibliografie		197

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

10p

~~5p~~

x x x

În exemplele de mai sus, am "izolat" întrucîtva procedeul folăsirii de către Shakespeare a "cuvintelor-cheie" pentru a-i arăta specificitatea și frecvența. Adevărata sa forță și semnificație, evident, se dezvăluie numai într-un context lărgit, și, în primul rînd, prin conlucrarea cu celelalte procedee repetative și, în general, de accentuare.

7

Hendiada cantitativă.

Pentru motive amintite în paragraful precedent, am considerat util să "izolăm" și problema hendiadei cantitative din opera lui Sha/kespeare - procedeu extrem de semnificativ dar care, de asemeni, trebuie în ultimă instanță corelat cu celelalte moduri ale accentuării.

(a)

Ne propunem să analizăm folosirea de către Shakespeare a sintagmelor de tipul dust and ashes ("praf și pulbere"), act and deed ("act oficial"; "obligație"), bag and baggage ("cu cățel și cu purcel"), safe and sound ("teafăr și nevătămat") - deci a sintagmelor alcătuite din două (sau chiar mai multe sinonime) legate printr-o conjuncție copulativă, îndeosebi and..

Literatura de specialitate este lipsită de un termen general acceptat care să denumească fenomenul, explicația trebuind căutată atît în diversitatea punctelor de vedere din care a fost privit, cît și în regretabila neglijare a problemelor teoretice ale sinonimiei în general¹. Cu titlu de ilustrare vom aminti că, într-o lucrare de frazeologie asemenea construcții sînt considerate "frazelogisme cu conjuncții copulative" (Şanskii); în unele

¹ V. și A.I. Efimov, Stilistika hudojestvennoi reci, Moskva, 1957, p. 247.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

101
-78-
dicționare de termeni lingvistici - "idiomisme tautologice" (Gaynor și Pei); în lexicologiile sovietice - "cuvinte-perechi" și "sinonime-perechi", în cele germane - "cuvinte-gemene"; într-o stilistică a limbii engleze - "hendiade cantitative" (Deutschbein), într-o stilistică a limbii germane - "tautologii" (Riesel), într-o stilistică a limbii franceze - "forme de "pleonasm" (Bally).

Termenul folosit de Deutschbein¹, și anume cel de hendiadă (din grec. hen dia dyoin - "unul prin doi") ni se pare cel mai potrivit, deoarece a) deplasează fenomenul amintit în sfera stilisticii unde îndeplinește funcții întru totul comparabile cu cele ale altor figuri de stil; și b) îl izolează de conotațiile negative ale "tautologiei" și "pleonasmului", cărora li se subsumează numai în anumite cazuri de exprimare neglijentă. De asemenea, considerăm binevenită precizarea lui Deutschbein că este vorba aici de o hendiadă cantitativă (bazată pe acumulare), spre deosebire de hendiada calitativă, figură de stil recunoscută încă din antichitate (Ovidiu, Vergiliu, Cicero, Tit Liviu, Sallustius etc.) și acoperind și astăzi, în cele mai multe lucrări, sfera noțională a "hendiadei": legarea a două cuvinte cu înțeles diferit (nesinonimice) cu ajutorul conjuncției "și", cu implicația că, în ciuda raportului formal de coordonare, între ele se stabilește, de fapt, un raport de subordonare (de exemplu sanity and reason - "rațiune sănătoasă"; sau law and heraldry - "legea blazoanelor", în Hamlet)².

Se poate afirma fără ezitare că atât hendiada calitativă cât și cea cantitativă sînt caracteristice, în linii mari, limbii și literaturii engleze (prima dezvoltîndu-se în conformitate cu tendința propoziției engleze de a ^{folosi} ~~exprima~~ construcții atributive ~~pozitive~~).

1 M. Detschbein, Neuenglische Stilistik, Leipzig, 1932, p.164 et seq.

2 V. și comunicarea "Funcții subordonatoare ale conjuncției AND" ținută de L. Levițchi la Fac. de germanistică, în cadrul Sesiunii de comunicări a Universității București, octombrie 1967.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare.

1968

5

102

-72-

exprimate cu ajutorul coordonării; cea de a doua, în conformitate cu îndelungata tradiție a folosirii ample a coordonării în general).

Calculule făcute de noi au arătat că dintr-un total de 25000 de unități frazeologice engleze, aproximativ 500 reprezintă hendiade cantitative bazate pe conjuncția and.

Intr-o lucrare restrânsă dar plină de învățăminte, E. Schulze¹ a demonstrat cu prisosință necesitatea studierii hendiadei calitative în opera lui Shakespeare (așa cum sublinia Deutschbein,² în poezia engleză modernă, mai ales la Shakespeare și romantici, hendiada sub toate formele sale, este un semn de recunoaștere a acestei poezii²). Numărul hendiadelor și hendiatriadelor calitative este de 471, arată acest autor, și dintre acestea, cele mai multe se întâlnesc în piesele Hamlet, Othello, Troilus și Cresida, Henric al V-lea, Richard al II-lea, Richard al III-lea, Henric al IV-lea B și Regele Lear. Reproducem repartizarea lor pe piese:

Hamlet	44	Bine-i ce sfârșește bine	13
Othello	41	Timon din Atena	13
Troilus și Cres.	30	Iulius Cezar	12
Henric V	27	Romeo și Julieta	11
Richard II	24	Macbeth	11
Richard III	19	Henric VIII	11
Henric IV B	19	Măsură pentru măsură	9
Regele Lear	19	Cum vă place	9
Coriolan	16	Henric VI A	9
Henric IV A	16	Antoni și Cleopatra	8
Neg. din Veneția	15	Cymbeline	8
Regele Ioan	14	Poveste de iarnă	7
Titus Andronicus	14	Visul unei nopți de vară	6

1 Op. cit., Halle, 1908.

2 Max Deutschbein, Neuenglische Stilistik, Leipzig, 1932, p. 167.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare.

1968

6

103
~~72~~

Pericle	6	Comedia încurcăturilor	4
Regele Henric VI B	6	Mult zgomot pentru nimic	3
Regele Henric VI C	6	Chinurile zadarnice ale dra-	
Doi domni din Verona	6	gostei	3
Noaptea a 12-a	5	Imblinzirea îndărătniciei	3
Furtuna	4	Nevestele vesele din Windsor	2

Numărul hendiadelor cantitative, potrivit calculelor noastre, este mult mai mare; numai cel al hendiadelor formate din sinonime legate prin conjuncția and și or se ridică la 2167. Iată cum se repartizează ele pe piese, în ordine descrescândă:

Hamlet	169	Poveste de iarnă	42
Henric V	154	Măsură pentru măsură	42
Othello	115	Macbeth	42
Regele Ioan	108	Antoniou și Cleopatra	39
Henric VI A	108	Romeo și Julieta	39
Richard III	90	A 12-a noapte	37
Regele Lear	87	Negustorul din Veneția	35
Iulius Cezar	86	Comedia încurcăturilor	33
Henric IV A	84	Mult zgomot pentru nimic	32
Richard II	80	Cum vă place	32
Henric VI B	68	Cymbeline	30
Troilus și Cresida	67	Pericle	28
Imbl. îndărătniciei	63	Furtuna	28
Nevestele vesele	61	Henric VI C	28
Chinurile zadarnice	57	Coriolan	26
Henric IV B	49	Henric VIII	26
Timon din Atena	48	Doi domni din Verona	20
Titus Andronicus	48	Bine-i ce sfârșește bine	19
Visul unei nopți	47		

Așa dar, cu excepția lui Troilus și Cresida, Hamlet, Henric al V-lea și Othello, conțin cel mai mare număr de hendiade calitative și cantitative.

Calculul statistic arată, de asemenea, că hendiada cantitativă apare mult mai frecvent în pasajele versificate decât în proza shakespeariană.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare.

1968

7

104

~~75~~

(b)

In limba engleză, hendiada cantitativă se întâlnește din cele mai vechi timpuri și în cele mai variate texte: în poemele anglo-saxone lirice (The Wanderer etc.) sau epice (Beowulf etc.); în diferite texte religioase creștine (unde abundența ei în traduceri este determinată de abundența ei în originalele folosite); mai târziu, în balada populară, în drama medievală; în Chaucer, Langland, Thomas Malory. În drama pre-shakespeariană, ea apare atât în textele de factură populară (de exemplu, în Robin Hood and the Friar sau The Revesby Sword Play), cât și în cele "școlare" (de exemplu în Gummer Gorton's Needle) sau de curte (de exemplu, în Damon and Pithias). În piesele scrise de "spiritele academice" (Lyly, Kyd, Maflowe etc.), prezența ei este sporadică și nesemnificativă. Același lucru se poate spune despre poezia și proza literară din sec. al XVI-lea înainte de Shakespeare. În consecință, exceptând textele religioase și o parte a lucrărilor dramatice, nu în literatura amintită mai sus putea afla Shakespeare modele de imitat.

Există însă două compartimente ale literaturii din epoca Renașterii engleze în care marea frecvență a hendiadei cantitative trădează o modalitate stilistică evidentă.

Primul este reprezentat de proza "expozitivă": lucrările cu caracter didactic și retoric, eseurile, tratatele, predicile etc. În că Chaucer, cu două secole mai înainte, o folosisese din plin, ca în fragmentul:

The riches that hastely cometh to a man, soon and lightly goeth and passeth from a man, but that riches that cometh little and little waxeth alway and multiplieth. And, sir, ye shuln get riches by your wit and by your travail, unto your profit, and that withouten wrong or harm doing to any other person etc.

(Tale of Melibeus, Dame Prudence on Riches)

William Caxton, în prefața la Morte d'Arthur (lucrare pe care

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare.

1968

8

105
a tipărit-o în 1485), oferă ilustrări ca acestea:

After that I had accomplished and finished divers histories, as well of contemplation as of other historical and worldly acts of great conquerors and princes, and also of certain books of ensamples and doctrine, many noble and divers gentlemen of this realm of England, came and demanded me, many and oftentimes etc.

(A Printer's Prologue)

Un exemplu din sec. al XVI-lea:

Pointe forth six of the best given gentlemen of this Court, and all they together shew not so much good will, spend not so much time, bestowe not so many houres dayly, orderly, and constantly, for the increase of learning and knowledge etc.

(Roger Ascham, The Schoolmaster)

Există toate temeiurile să se presupună că Shakespeare a cunoscut asemenea texte și, implicit, stilul specific repetativ în care au fost scrise. Mai semnificative, însă, sînt mărturiile "directe", cum este, de pildă, lucrarea The Chronicles (1577) a lui Raphael Holinshed, din care Shakespeare s-a inspirat nu o dată. Or, confruntarea a două texte comparabile atestă și preluarea de către dramaturg a unor procedee - inclusiv a hendiadei cantitative -, adesea cu o sporire a numărului lor față de original, astfel:

(Henric al V-lea)

Textul lui Holinshed	Textul shakespeareian
...claimed the crown of France..Hugh Capet also (who usurped the crowne upon Charles duke of Lorraine, the sole heire <u>the line and stocke</u> of Charles the Great) etc.	(Did) make <u>claim and title</u> to the crown of France. Hugh Capet also, who usurped the crown Of Charles the duke of Lorraine, sole heir male Of the true <u>line and stock</u> of Charles the Great etc.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

106
-75-

Al doilea compartiment, mai reprezentativ încă, este acela al traducerilor, îndeosebi al traducerilor din limbile clasice.

Un exemplu extrem de interesant îl constituie Utopia lui Thomas More, al cărei original, scris în limba latină (1515-1516), este departe de a se caracteriza prin prezența hendiadei vanitativă, în timp ce traducerea engleză a lui Ralph Robinson (1551) abundă în această figură de stil, ceea ce îl face pe un adnotator modern să observe, neînțelegător: "...principala greșală a lui Robinson stă în caracterul difuz al stilului și într-o exagerată acumulare de sinonime, care, totuși, produce, cel puțin uneori, un efect plăcut"¹. "Acumulările de sinonime" apar mai ales în pasajele generalizatoare și militante:

Scunde?
Nota?

For the wise man dyd easely foresee, that thys is the one and onlye waye to the wealthe of a communaltye, yf equaltye of all thynges sholde be broughte in and establyshed. Which I thynke is not possible to be observed, where evere mans gooddes be proper and peculyare to him selfe. For where evere man under certeyne tytles and pretences draweth and plucketh to himselfe as much as he can, so a fewew divide amonge themselves all the riches that there is, be there never so muche abundaunce and store, there to the resydewe is left lacke and povertye.

Thus I doo fullye persuade me selfe, that no equall and juste distrybution of thynges can be made; nor that perfecte wealthe shall ever be amonge men, unles this property be exiled and banished.

Nu acesta este oare contextul potrivit pentru identificarea originii a numeroase hendiade din opera lui Shakespeare? Că lucrurile stau într-adevăr astfel ne-o confirmă în chip direct tra-

¹ Morus, Utopia, edited by J.Ch. Collins, Oxford, 1904, Introduction, p. LII.

Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare.

1968

10

104
104-
ducerile englezești care i-au servit dramaturgului drept surse de inspirație, în primul rând Viștile paralele ale lui Plutarh, tălmăcite (din franceză) în chip remarcabil de Thomas North (1579; cu adaosuri în 1595).

The Life of/
In ~~Vixxiui~~ Gaius Martius Coriolanus,¹ frecvența hendiadelor cantitative este de aproximativ una la cinci rînduri; iar în tragedia Coriolan a lui Shakespeare le întîlnim mai cu seamă în locurile unde scriitorul s-a apropiat cel mai mult de versiunea lui North, ca în ilustrarea de mai jos:

North	Shakespeare
The Life of Coriolanus	Coriolanus (II, 1)
without doing anything, neither dyd bear any labour	idle and inactive... never bearing like labour with the rest
the appetites and desires of the bodie	the appetite and affection common of the whole body etc.

De asemenea, pasajul din Furtuna în care, prin gura lui Gonzalo, Shakespeare parafrazează pasajul viziunii utopice din Eseurile lui Montaigne, hendiada este păstrată și amplificată, astfel:

Montaigne	Shakespeare
<u>Essais, Des cannipales</u> , vol. I ch. 30	<u>The Tempest</u> (II, 1, 166-170)
...ils jouissent encôres de cette liberté naturelle qui les fournit, <u>sans travail et</u> <u>sans peine</u> , de toutes choses necessaires, en telle abon- dance, qu'ils n'ont que faire d'agrandir leurs limites.	All things in common nature should produce <u>Without sweat or endeavour</u> nature should bring forth, Of its own kind, <u>all foison</u> , all a- <u>bundance</u> , To feed my innocent people.

¹ Am folosit textul din W. Shakespeare, Coriolanus, edited by W.J. Craig and R.H. Case, London, 1922, p. XXVII-LXIV.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

108
-14-

(c)

Formele pe care le îmbracă hendiada cantitativă în opera lui Shakespeare sînt extrem de variate.

Din punctul de vedere al elementelor morfologice alcătuitoare, întîlnim îndeosebi:

a) succesiuni adjectivale: rich and precious (Merch. of Venice, II, 8, 20), meek and gentle (Jul. Caesar, III, 1, 255), soft and tender (Meas. for Measure, III, 1, 16);

b) succesiuni substantivale: rank and station (Hamlet, I, 3, 73), dread and fear (Merch. of Venice, IV, 1, 192), pith and marrow (Hamlet, I, 4, 22);

c) succesiuni verbale: complotted and contrived (Richard II, I, 1, 9), quail and shake (Ant. and Cleopatra, V, 2, 82), depends and rests (Hamlet, III, 3, 14).

Variatatea caracterizează și structura formală a sinonimelor, precum și așezarea lor sintagmatică:

a maiden and an innocent hand (K. John, IV, 2, 253)

all fancy-sick she is and pale of cheer (Mids. N.'s Dream, III, 2, 94)

general applause and cheerful shout (Richard III, III, 7, 39)

became a bull and bellowed (Wint.'s Tale, IV, 3, 26)

learning and ingenious studies (Tam. of the Shrew, I, 1, 9).

Intîlnim și serii sinonimice: You are looked for and sought for (Rom. and Juliet, I, 5, 13-14);

my soul and my heart, and my duty, and my life, and my living, and my uttermost power (Henry V, III, 6, 7-8); I have neither wit, nor words, nor worth, / Action, nor utterance, nor the power of speech / To stir men's blood (Jul. Caesar, III, 2, 219-221).

Constatăm că, de cele mai multe ori, seriile sinonimice sînt prezente cu omisiunea parțială ~~(XXXXXX)~~ a conjuncției, ca în: weary, stale, flat, and unprofitable (Hamlet, I, 2, 133); de asemenea, cu omisiunea ei totală, ceea ce s-ar părea că ne scoate din limitele stricte ale hendiadei - afară de cazul cînd ne-ar fi

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

109
-22-

îngăduit să vorbim despre o nouă subcategorie, eventual "hendiada asindetică", ca în: you witch, you hag, you baggage, you polecat, you ronyon ! (Merry Wives, IV, 2, 181-182).

În sfârșit, hendiada cantitativă este frecvent încadrată de numeroase alte forme ale repetiției, ca în exemplele: full of poise and difficult weight (Othello, III, 3, 82); with a blessed and unvex'd retibe / With unhack'd swords and helmets all unbruised (K. John, II, 1, 256-257); of dark forgetfulness and deep oblivion (Richard III, III, 7, 128); matter deep and dangerous, / As full of peril and adventurous spirit (Henry IV A, I, 3, 190-191) etc.

Sub raportul calității sonore atrag atenția sinonimele aliterative, relativ frecvente, ca: boil and bubble (Merch. of Venice, V, 1, 320), moping and moeing (K. Lear, IV, 1, 62), sick and sullen (Ant. and Cleopatra, I, 3, 13), bag and baggage (Wint.'s Tale, I, 2, 260).

Rare sînt cuvintele identice (de exemplu: by and by, în Two Gent. of Verona, IV, 2, 97) și extrem de rare, sinonimele rimate și asonantice.

Raporturile semantice dintre sinonimele ce alcătuiesc hendiadele shakespeareiene sînt extrem de complexe (în aceasta vedem și o specificitate a lor), datorită nesfîrșitelor nuanțe ideografice sau stilistice cu care influențează contextul sau, dimpotrivă, pe care le primesc sub înrîurirea acestuia. În ciuda dificultăților, o sistematizare oarecare s-a impus cu întreaga forță a unor premize de lucru; și cum împărțirea clasică în "sinonime absolute" și "sinonime propriu-zise" sau, pur și simplu, "sinonime" ni s-a părut utilă, am adoptat-o ca punct de plecare, cu o ușoară modificare a celui de al doilea termen și anume "sinonime relative".

Sinonimele absolute presupun suprapuneri perfecte ale valorilor semantice de bază în afara oricărui context, deci în

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

110
-78-

condiția de "dicționar" a respectivelor cuvinte, de exemplu: bold and saucy (*Othello*, I, 1, 129), ape and monkey (*Cymbeline*, I, 6, 38) sau scatter and disperse (*T. Andronicus*, V, 2, 78). (Considerăm necesar să subliniem că asemenea sinonime sînt "absolute" numai ca valoare semantică de bază, fiind percepute de "receptori" ca "echivalente" din primul moment; altminteri, ele pot diferi ca forță de asociere cu alte cuvinte - de exemplu, se poate spune a bold action dar nu și a saucy action - , ca extindere a ariei semantice - de exemplu, bold înseamnă "obraznic", "îndrăzneț", "cutezător", "viteaz", iar saucy înseamnă "obraznic", "neobrăzat", "nerușinat" etc.).

Sinonimele relative, pe de altă parte, se caracterizează prin neconcordanța valorilor semantice în afara unui context, și chiar atunci cînd permit o echivalare, prezintă o anumită asimetrie a centrului de greutate semantică, de exemplu teeth ("dinți") și fangs ("colți") sau to tremble ("a tremura") și to quake ("a se scutura").

Incluse în contextul restrîns al hendiadei, apoi, sub aceeași formă, într-un context mai larg, ele se comportă felurit:

a) Își pot păstra identitatea semantică specifică, de pildă în *How green you are and fresh in this old world!* (*K. John*, III, 4, 145), în care green = "verde", "nou", "neexperimentat" etc. și fresh = "proaspăt", "nou" etc.; sau în *Be kind and courteous* (*Mids. Night's Dream*, III, 1, 162), în care kind = "bun", "binevoitor" etc. și courteous = "curtenitor", "afabil" etc.

b) Își pierde identitatea semantică specifică, echivalîndu-și sensurile și devenind sinonime contextuale, nu însă fără a-și păstra conotațiile (connotative synonyms), ca în: *thou livest and breathest* (*Richard II*, I, 2, 24) = "trăiești și ai suflare (în tine)" (sensuri de bază: to live = "a trăi"; to breathe = "a respi-

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

///
-86-

ra", "a răsufla") sau în: with your high and worthy deeds (Much Ado, V, 1, 287) = "cu faptele tale alese și vrednice (de toată lauda)" (sensuri de bază: high = "înalt" și worthy = "vrednic") etc.

Indiferent dacă aparțin categoriei a) sau b), se pare că există întotdeauna o "întregire" a unui sinonim prin celălalt (de ordin denotațional sau conotațional); și un studiu adâncit al problemei nu ar fi exclus să ne apropie de virtuțile metonimiei.

Dintre sinonimele contextuale se deprind, ca o subcategorie aparte, sinonimele contextuale metaforice, sinonimele care devin metafore prin raportare la un al treilea termen, îndeobște abstract, de exemplu: the slings (1) and arrows (2) of outrageous fortune (3) (Hamlet, III, 1, 58) = "loviturile de praștie și săgețile nemiloasei sorți" sau: Distinction.... in the wind (1) and tempest (2) of her frown (3) (Troilus and Cressida, I, 3, 26) = "Alegerea.... în volbura și furtuna încruntării sale" (wind = "vânt", tempest = "furtună").

Vom aminti de asemenea îmbinările de sinonime concrete și abstracte, destul de frecvente la Shakespeare, astfel: violence and storm of fortunes (Othello, I, 3, 250); ray and brightness ~~(Troilus and Cressida, I, 3, 47)~~ (Troilus and Cressida, I, 3, 47); sweat and industry (Cymbeline, III, 6, 31); the flint and hardness of my fault (Ant. and Cleopatra, IV, 9, 16)¹; sau (alături de exemplele de mai sus), îmbinările de sinonime de

1 Unele exemple din această categorie pot fi interpretate și ca hendiade calitative, de exemplu ray and brightness = bright ray.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

112
~~112~~
 origină germanică și romanică, astfel: will or testament (Timon of Athens, V, 1, 27), mild and tractable (T. Andronicus, I, 1, 470), quake and tremble (K. John, III, 1, 18).

Mai importantă ni se pare, însă, distribuția hendiadelor în funcție de criteriul cronologic al nașterii și persistenței lor în timp, după modelul metaforelor și al altor figuri de stil ("vii" - living și "degradata" - fading sau degraded), deci:

a) hendiade "vii" (live hendiadyses), caracterizate prin "noutatea", prin "prospețimea" asocierilor, ca: the slings and arrows of outrageous fortune (Hamlet, III, 1, 56); și

b) hendiade "degradata" (fading/degraded hendiadyses) - sintagme "lexicalizate", intrate în frazeologia epocii shakespeariene, după cum o atestă atât dicționarele cât și frecvența lor în opera lui, de exemplu: my lord and master (Twelfth Night, I, 5, 271). Asemenea hendiade își pierduseră de mult prospețimea în Renaștere, iar astăzi atrag atenția doar prin izul lor arhaic. Altele și-au păstrat până astăzi puterea circulatorie, de exemplu: flesh and blood (Hamlet, I, 5, 23).

(d)

Caracterizând în general funcția hendiadei cantitative în opera lui Shakespeare, se poate afirma că ea reprezintă o formă de relief stilistic, o modalitate a accentuării. Aceasta, ca o aplicare particulară a generalizării lui Max Deutschbein: "Hendiada are o mare valoare stilistică, întrucât îi dă vorbitorului posibilitatea să sublinieze cu forță egală fiecare trăsătură caracteristică a unui obiect dat și să o folosească, astfel, ca mijloc al accentuării"¹. Într-adevăr, hendiada cantitativă este, în linii mari, un echivalent al superlativului, un "superlativ deghizat":

¹ Neuenglische Stilistik, Leipzig, 1932, p. 168.

CONTEMPORARY
 LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

143
~~142~~
many a time and oft = "în nenumărate rînduri", "în foarte dese rînduri" (Jul. Caesar, I, 1, 41; ~~XXX~~ Merch. of Venice, I, 3, 105); alas and woe! = "vai și amar"! (Ant. and Cleopatra, IV, 14, 108); quaffing and drinking = "bînd de mama focului" (Twelfth Night, I, 3, 13); mute and dumb = "cu desăvîrșire mut" (Hamlet, II, 2, 137); a wild and violent sea = ~~XXX~~ o mare înfuriată la culme" (Macbeth, IV, 2, 20); saucy and overbold = "fără pic de rugină", "neobrăzat la culme" (Macbeth, III, 5, 3).

Generalizarea de mai sus, însă, este mult prea vagă întrucît se poate aplica majorității figurilor de stil; forme de accentuare sau ipostaze ale superlativului sînt și metafora, hiperbolla, litota, oximoronul etc. Pe de altă parte, am exagera spunînd că orice hendiadă cantitativă este și un mod de exagerare stilistică - după cum ne poate convinge materialul oferit de opera lui Shakespeare. Astfel, hendiadele alcătuite din sinonime "degradate" nu reprezintă, în general, forme semnificative ale reliefului stilistic, întîlnindu-se mai cu seamă în conversația banală a personajelor - de cele mai multe ori oameni din popor, ca în: Hue and cry, villain, go!.... Fly, run, hue and cry, villain! (Merry Wives, IV, 5, 83-84).

Cu totul alta este valoarea stilistică a perechilor de sinonime "vii", puțin răspîndite în epoca lui Shakespeare sau folosite pentru prima oară de către scriitor. Acestea devin forme ale reliefului stilistic și ~~se întîlnesc~~ se întîlnesc, de regulă, în momentele semnificative ale pieselor, de exemplu:

Montague (la moartea Julietei) :

There shall no figure at such rate be set
 As that of true and faithful Juliet.

(R. and Juliet, V, 3, 300-301)

Cele mai "reliefate" hendiade sînt cele formate din sinonime relative, din sinonime care își întăresc valoarea semantică prin ceea ce au identic și, totodată, și-o întregesc prin notele ce le diferențiază, inclusiv prin asociațiile ce le evocă, de exemplu :

CONTEMPORARY
 LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

114
~~114~~
white and spotless hue (T. Andronicus, I, 1, 162); pale and bloodless (Love's Labour's Lost, I, 3, 134); the noise and rumour of the field (K. John, V, 4, 45); inclusiv grupurile sinonimice folosite metaforic prin raportare la o a treia noțiune, ca: giving reins and spurs to my free speech (Richard II, I, 1, 55); the chaff and ruin of the times (Merch. of Venice, II, 9, 46); the flint and steel couch of war (Othello, I, 3, 231).

Ca forme semnificative ale accentuării, hendiadele cantitative se întîlnesc îndeosebi:

1) În monologurile, tiradele, replicile etc. care cuprind generalizări de un fel sau altul; uneori, ca acumulări.

Troilus și Cresida, o piesă care cuprinde un număr impresionant de generalizări, oferă ilustrări tipice, de exemplu, în actul I, scena 1, în luările de cuvînt ale căpteniilor elene:

Agamemnon. ... checks and disasters

Grow in the veins of actions highest rear'd.

(4-5)

(They) Infect the sound pine, and divert his grain

Tortive and errant from his course of growth.

(8-9)

.... every action that hath gone before,

Whereof we have record, trial did draw

Bias and thwart.

(13-15)

(In fortune's love)... the bold and coward,

The wise and fool, the artist and unread,

The hard and soft, seem all affined and kin;

But, in the wind and tempest of her frown,

Distinction, with a broad and powerful fan,

Puffing at all, winnows the light away;

And what hath mass or matter by itself

Lies rich in virtue and unmingled.

(23-30)

CONTEMPORARY
 LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare.

1968

18

118
4-

In binecunoscutul monolog "generalizator" din Hamlet,
actul III, scena 1, întâlnim:

Hamlet. Whether 'tis nobler in the mind to suffer
The slings and arrows of outrageous fortune...
(57-58)

... and by a sleep to say we end
The hearth-ache and the thousand natural shocks
That flesh is heir to, 'tis a consummation
Devoutly to be wish'd.
(61-64)

Who would bear the whips and scorns of time?
(70)

.... who would fardels bear,
To grunt and sweat under a weary life...
(76-77)

(Thus) ... enterprises of great pitch and moment
With this regard their currents turn away,
And lose the name of action.
(86-88)

Reține atenția și faptul că generalizările filozofice caracteristice pentru modul de a gândi al marelui umanist sînt, în repetate rînduri, subliniate prin hendiade cantitative; astfel, în legătură cu

a) ideea esenței și a aparenței:

Hamlet. ...Together with all forms, moods, shapes of grief,
That can denote me truly; these, indeed, seem,
For they are actions that a man might play;
But I have that within which passeth show;
These but the trappings and the suits of woe.
(Hamlet, I, 2, 82-86)

Iago. Others there are
Who, trimm'd in forms and visages of duty,
Keep yet their hearts attending on themselves.
(Othello, I, 1, 49-51)

b) ideea timpului (care a hîmbă toate):

Time and the hour runs through the roughest day.
(Macbeth, I, 3, 147)

116
-22-

Proteus. Time is the nurse and breeder of all good.
(Two Gent. of Verona III, 1, 244)

King. The inaudible and noiseless foot of Time
Steals ere we can effect them.
(All's Well That Ends Well, V, 3, 41-42)

c) ideea valorii lucrurilor:

Hector. But value dwells not in particular will;
It holds its estimate and dignity
As well wherein 'tis precious of itself
As in the prizer.
(Troilus and Cressida, II, 2, 53-56)

d) ideea autorității de stat centralizate:

Exeter. For government, though high and low and lower,
Put into parts, doth keep in one consent,
Congreeing in a full and natural close,
Like music.
(Henry V, I, 2, 180-183)

2) In momentele de mare tensiune sufletească a eroilor.

Astfel, după ce Othello a prins să dea crezare calomniilor lui Iago, în Othello, actul III, scena 3, el folosește adesea repetiția de tip sinonimic:

Her name, that was as fresh
As Dian's visage, is now begrim'd and black
As mine own face.
(390-392)

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
Death and damnation !
(400)

One is too poor, too weak for my revenge.
(447)

Yield up, o love, thy crown and hearted throne
To tyrannous hate !
(451-452)

(My bloody thoughts) Shall ne'er look back, ne'er ebb
to humble love,
Till that a capable and wide revenge swallow them up.
(461-463)

147

Neliniștea pricinuită regelui Henric al IV-lea de purtarea nesăbuită a fiului său Harry (viitorul rege Henric al V-lea) este scoasă în relief printr-o susținută folosire a hendiadei cantitative în actul III, scena 2 a piesei Henric al IV-lea A :

King Henry. He'll breed revengement and a scourge for me
(7)

For the hot vengeance and the rod of heaven.

(10)

Such poor, such bare, such lewd, such mean attempts,
Such barren pleasures, rude society,
As thou art match'd withal and grafted to,
Accompany the greatness of thy blood
And hold their level with thy princely heart?

(12-17)

The hope and expectation of thy time.

(36)

So stale and cheap to vulgar company.

(41)

În Nevestele vesele din Windsor, înainte de a fi cuprins de frigurile geloziei, Ford nu se exprimă prin mijloace caracteristice repetiției (II,1; II,2,155-194); dar de îndată ce începe a-și bătui soția, "sintaxa vorbirii impulsive" își face tot mai mult loc în replicile sale, cu acumulări de repetiții, inclusiv hendiade: când îi descrie lui Falstaff dragostea sa pentru doamna Ford (II,2,194 et seq.), când îl caracterizează pe Falstaff (II,2,220 et seq.), când se convinge de posibilitatea trădării (II,2,286 et seq., III,3,154 et seq.). Când, în actul IV, furia sa ajunge la culme, următorul mod de exprimare devine frecvent:

A witch, a quean, an old cozening quean!... she works by charms, by spells, by the figure, and such daubery as this is, beyond our element.

(2,167-173)

3) Pentru a persifla, o dată cu folosirea altor mijloace stilistice, moduri artificiale, pretențioase de exprimare. Din acest

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

118
-87-

punct de vedere, semnificativă prin excelență este piesa Chinurile zadărnice ale dragostei. În pasajul: The preyful princess pierc'd and prick't a pretty pleasing pricket etc., rostit de Holofernes (IV, 2, 52-53), această intenție este mai vădită ca oricând, risipa de aliterații gratuite amintindu-ne de recomandarea expresă de a nu le folosi, recomandare pe care o face Thomas Wilson în The Arte of Rhetorique oferind următoarea ilustrare "negativă": Pitiful poverty prays for a penny, but puffed presumption passeth not a point, pa-pering his paunch with pestilent pleasure, procuring his passport to post it to hell pit, there to be punished with pains perpetual". Or, așa cum am mai amintit, influența lui Wilson asupra stilului lui Shakespeare este un fapt demonstrat.

4) Manierismul lingvistic devine și mijloc de caracterizare a diferitelor personaje care-l folosesc iar hendiada cantitativă exagerată ca frecvență este un indiciu al satirizării, mai ales atunci când apare sub forma de serii sinonimice:

Armado. ... viewest, beholdest, surveyest, or seest. (Love's Labour's Lost, I, 1, 242)

... a man of good repute, carriage, bearing, and estimation. (Ibid., I, 1, 268) etc.

Berowne. ... I will love, write, sigh, pray, sue, and groan. (Ibid., III, 1, 214) etc.

Holofernes. ... coelo, the sky, the welkin, the heaven... terra, the soil, the land, the earth. ~~X~~ (Ibid., IV, 2, 5-7) etc.

Quince. ... to entreat you, request you, and desire you. (Mids. Night's Dream, I, 2, 94)

Dogberry. They have committed false report; moreover, they have spoken untruths; secondarily, they are slandersers; sixth and lastly, they have belied a lady; thirdly, they have verified unjust things; and, to conclude, they are lying ~~knave~~ thieves.

(Much Ado, V, 1, 227-232) etc.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

Subliniere lingvistică în opera dramatică a lui Shakespeare.

1968

22

119

~~282~~

Nurse. ...no trust, no faith, no honesty in men; all perjured, all forsworn, all nought, all dissembled.

(R. and Juliet, III, 2, 86-87) etc.

Digger. (căutînd să imite limbajul legilor) ... an act hath three branches: it is to act, to do, to perform.

(Hamlet, V, 1, 11-12)

Interesantă ni se pare folosirea hendiadei cantitative de către un personaj din Henric al V-lea, căpitanul velș Fluellen. Cele 293 de rînduri (în proză) pe care le însumează toate replicile sale cuprind cîte o hendiadă la aproximativ șapte rînduri, dintre care nu mai puțin de 40 hendiade bazate pe and - în cadrul a numeroase alte procedee repetative. În mod deosebit atrag atenția hendiadele-serii sinonimice, ca: in his rages, and his furies, and his wraths, and his cholers, and his moods, and his displeasures, and his indignations (IV, 7, 32-33), care, prin numărul lor (14), sînt un element de caracterizare a felului de a vorbi al personajului.

Asemenea irlandezului Macmorris și scoțianului Jamy, velșul Fluellen face greșeli de pronunție, vocabular și gramatică (de exemplu: The mines is not according to the disciplines of war - III, 2, 54-55; th'athversary - 56; is digt himself - 57; by Cheshn - 58; if there is not better directions - 59 etc.); dar, spre deosebire de ceilalți doi, se străduiește să vorbească într-o engleză corectă, "livrescă" și "pedantă" cum o caracterizează Verity¹. Credem că acest efort conștient al lui Fluellen transpiră și în frecventa folosire a sinonimelor într-un sens explicativ, din dorința personajului de a se face înțeles: partly touching or concerning the disciplines of the wars, the Roman wars (III, 2, 89-90); the true and aunchient prerogatifs and laws (prerogatifs e întrebuințat de Flu-

¹ Shakespeare, King Henry V, edited by A.W. Verity, London, 1936, Introduction, p. XXXIII.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

120
-88-
ellen drept "legi" - IV,1,67); the pig, or the great, or the mighty, or the huge, or the magnanimous (IV,7,15-16); in the figures (z figuratively) and comparisons of it (IV,7,41); his vow and his oath (IV,7,134); God's ground and his earth (IV,7,136); arrant, rascally, beggarly (IV,8,33); testimony and witness (IV,8,34) etc. S-ar părea că, în asemenea cazuri, cuvântul real de legătură între sinonime este "adică" ("I mean", "that is to say"); in the figures - "I mean in the comparison of it" etc.

De altminteri, Fluellen este tipul omului căruia îi place să explice, să-i instruiască pe cei din jur și să-i convingă. Stăpîn pe meșteșugul armelor și adept convins al metodelor "clasice" de luptă, el nu pierde nici un prilej de a teoretiza, desconsiderîndu-l pe "amatorul" Macmorris și recunoscîndu-l ca egal numai pe Gower, "un bun cunoscător și cu știință de carte în ale războaielor" (good knowledge and literated in the wars - IV,7,143-144). E un fel de "miles gloriosus"-filozof și un vrednic premergător al unchiului Toby din Tristram Shandy.

Dorința permanentă a lui Fluellen de a convinge prin argumente teoretice se îmbină cu bogata persuasiune afectivă, dovadă repetițiile prin care apelează la bunăvoința interlocutorului: I beseech you; I will be so bold as to tell you; I assure you; by your patience; I'll assure you; I warrant you; I tell you what; hark you; hendiadele: out of doubt, and out of question too, and ambiguities (V,1,41), verily and in truth (V,1,57) etc., dar mai cu seamă look you, rostit atît de des încît devine o expresie caracteristică, poate în același mod în care cuvîntul discipline(s), reluat, de asemenea, în numeroase rînduri, este un cuvînt-cheie pentru a înțelege felul de a gîndi și raționa al lui Fluellen.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

121
~~20~~

Adevărul este că temerarul luptător velș e un temperament aprins, choleric; și dacă Henric al V-lea îl definește în acest sens într-un mod cât se poate de explicit (IV, 7, 172-174), Fluellen nu-l dezmințe nici prin comportarea sa, nici prin felul său de a se exprima. Și de data aceasta sînt semnificative hendiadele. Iată-l, de pildă, vorbind despre credința sa față de ducele de Exeter: ... a man that I love and honour with my soul, and my heart and my duty, and my life, and my living, and my uttermost power (III, 6, 7-9); ocărînd: an ass and a fool and a prating coxcomb (IV, 1, 76 și 78); a craven and a villain (IV, 7, 128); Lucifer and Beelzebub himself (IV, 7, 133); a villain and a jæk-sauce (IV, 7, 135); a villain and a traitor (IV, 8, 24); rugînd: I pray you and beseech you (IV, 1, 81); jurînd: by this day and this light (IV, 8, 59); God be praised and blessed (III, 6, 9-10); exprimînd urări de bine: God be with you, and keep you, and heal your pate (V, 1, 62) etc.

~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ Un alt personaj velș, de data aceasta pastorul Evans din Nevestele vesele din Windsor, pe lângă faptul că, în general, face greșeli de pronunție și gramatică asemănătoare cu cele ale lui Fluellen, folosește adesea hendiada cantitativă, uneori în suită, de exemplu: given to fornication, and to taverns, and sack, and wine, and nethelings, and to drinkings, and swearings, and starings, pribbles and probbles. (V, 5, 166-168).

Există cazuri cînd portretul unui personaj poate fi recunoscut exclusiv pe baza hendiadelor; astfel, portretul lui Richard al III-lea: deform'd, unfinish'd, sent before my time (I, 1, 20); lamely and ~~xxxxxxxx~~ unfashionable (I, 1, 22); subtle, false and treacherous (II, 1, 37); thy deeds inhuman and unnatural (I, 2, 61); (my heart is) soft and pitiful (se reține contrariul - I, 3, 141) ;

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

102
-2-

deep, hollow, treacherous, and full of guile (II, 1, 38); so mighty and so many my defects (III, 4, 159); we know your tenderness of heart, and gentle, kind, effeminate nature (III, 7, 209-210); your mere enforcement shall acquaintance me from all the impure blots and stains thereof (III, 7, 233-234); tetchy and wayward (IV, 4, 167); frightful, desperate, wild, and furious (IV, 4, 169); proud, subtle, sly, and bloody (IV, 4, 170); a bloody tyrant and a homicide (V, 3, 243).

5) Funcția ritmică a hendiadei cantitative, sugerată de două (sau mai multe) sinonime accentuate și o conjuncție copulativă neaccentuată, se poate urmări îndeosebi în formele de exprimare versificată, de exemplu:

I have seen
Th'ambitious ocean swell and rage and foam.
(Jul. Caesar, I, 3, 6-7)
More grave and wrinkled than the aims and ends...
(M. for Measure, I, 3, 5)
Out of the shot and danger of desire.
(Hamlet, I, 3, 35)

8

Repetiții specifice în piesele-cronici.

(a)

Am stăruit, cu multe pagini în urmă, asupra importanței elementului observație pentru înțelegerea operei lui Shakespeare și, pe de altă parte, insistența cu care Shakespeare însuși revine asupra lui. Observația este și cheia de boltă a înțelegerii procesului de dezvoltare socială, istorică sau psihologică - așa cum sînt acestea oglindite în nenumărate situații din piese. Dinamismul lăuntric al personajelor, evoluția lor sub imperiul mediului extern, precipitarea evenimentelor dramatice spre catastrofă sau deznoadămint - mai mult, pînă și dezvoltarea semantică a nenumărate cuvinte și sensuri ale cuvintelor - toate trădează o concepție

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

123
122-
profund anti-statică despre lume, impusă dramaturgului de o excepțională putere de observație.

În lumina celor de mai sus trebuie privite și "cronicile" sau "piesele-cronici", din care, de altfel, nu lipsesc o seamă de precizări teoretice de cea mai mare însemnătate. Astfel, sublinierea strânsei legături care trebuie să existe între observație și previziune, ca în citatul ce urmează - o replică a Earl-ului de Warwick, care îi explică regelui Henric al IV-lea cum a fost cu putință ca Northumberland să trădeze la un moment dat: "În viața fiecărui om sînt lucruri / Care amintesc de vremuri ce-au apus. / Citindu-le, el poate desluși / Făgașul întâmplării viitoare, / Ascuns în tainică sămînța ei / Și-n firav început de încolțire. / Acestea-s mugurii și plodul vremii; / Și-n tîlcul lor ce n-a greșit nicicînd, / Era ușor ca Richard să priceapă / Că lord Northumberland e un trădător, / C-al mîrșăviei bob se va umfla / Și că pămînt ca tine mai prielnic / Nu-și va găsi." (Henric al IV-lea, B, III, 1, 79-91). Previziunea e clar conturată și în alte fragmente din diferite piese: "Ce e nou / În rodul îndrăzneței noastre fapte / Decît că, ce-a putut să fie, este?" (Henric al IV-lea, B, I, 1, 175-177); "În statul ce nu doarme, veghea știe / Cîți bobi de aur are-n paza-i Pluto; / Măsoară fundul marilor adîncuri, / Cu gîndul se-nsoțește și, ca zeii, / Îi dezvelește leagănul său mut". (Troilus și Cresida, III, 3, 198-202); "Ci spune-ți că acel ce este-acum așa cum este / Va crește, devenind astfel sau altfel. (Iuliu Cezar, II, 1, 30-34)¹ .

Pe de altă parte, Shakespeare conexează previziunea cu ideea de potențialitate, care, în cursul realizării, are de înfruntat

1 V. și Regele Ioan, II, 1, 101-193 și II, 2, 168-169; Sonetul XV; Troilus și Cresida, I, 3, 341-344.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

124
-97
condiții externe adeseori ostile dezvoltării: "Nereușita și ruina cresc / În vinele mult avîntatei fapte, / Cum, din rășini, în pinul sănătos, Se-adună ciaturile ce-l chircesc / Și țesătura-n drumul ei o strîmbă". (Troilus și Cresida, I, 3, 5-9); "În coaja plăpîndă a acestei floricele / Își are sălaș și otrava și puterea leacului". (Romeo și Julieta, II, 3, 23-24).

În strînsă legătură cu previziunea și potențialitatea este arătat factorul timp. Westmoreland răspunde astfel la acuzațiile celor ce s-au răscolat împotriva regelui feudalilor: "Lord Mowbray, / Ci deslușește strînsa legătură / A vremii cu nevoia! Vei vedea / Că v-asuprește vremea, nu coroana!" (Henric al IV-lea B, IV, 1, 102-105). În Poveste de iarnă, Timpul însuși, ca personaj, își face o caracterizare remarcabilă, din care reproducem: "Plac unora și-i ispitesc pe toți. / Sînt bucurie, groază, bine, rău; / Eu fac greșala și-o desfac tot eu". (IV, 1, 1-2).

(b)

Legăturile cauzale din cronici pot fi urmărite și într-un plan istoric-artistic. Pentru moment, în vederea unei simple ilustrări să revenim la replica lui Warwick din Henric al IV-lea B, cu sublinierea pasajului "ascuns în tainică sămînța ei" etc. Coroborînd acest pasaj cu "potențialitățile" florii lui Lawrence (Romeo și Julieta, II, 3, 23-24), vom încerca să interpretăm pe linia cauzalității istoric-artistice actul I și jumătate din scena 1, actul II, din piesa Regele Ioan, care, deși publicată în 1596, deci după Henric al VI-lea și cei doi Richard, deschide cronologicște perioada istorică avută în vedere de Shakespeare în "cronici" (bineînțeles, cu o întrerupere de un secol și jumătate - între domnia regelui Ioan și cea a lui Richard al II-lea).

Ceea ce surprinde pe cercetătorul statistician este, printre altele, abundența cuvintelor, a expresiilor și a discuțiilor în

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

125
-24-

jurul nasterilor premature sau nefirești - cu alte cuvinte, accentul pus pe cauze, pe ideea unui început vicios:

Strange beginning - borrow'd majesty; sullen presage of your own decay; that might have been prevented and made whole; whe'r I be as true begot or no, that still I lay upon my mother's head; he came into the world full fourteen weeks before the course of time; (v. întreaga replică a bastardului, I, 1, 32-41); thou art the issue of my great offence; unnatural uncle; thou hast underwrought his lawful king, cut off the sequence of posterity, outfaced infant state, and done a rape upon the maiden virtue of the crown; his father never was so true begot; thy sins are visited in this poor child; he's not only plagued for her sin, but God hath made her sin and her the plague on this removed issue, plagu'd for her, and with her plague, her sin; his injury her injury, the beadle to her sin; all punish'd in the person of this child. And all for her; a plague upon her. (Intr-o replică următoare, regele Philip numește ultimele jocuri de cuvinte "repetiții nepotrivite" (ill-tuned repetitions)).

Rezultatele (efectele) imediate ale "începuturilor vicioase" apar și în Regele Ioan: în planul imaginilor artistice, ca diformități și boli. Or, în ciuda importanței și organicității lor ca expresii artistice care susțin conținutul, atât elementele negative ale prefigurării cât și cele legate de boli și diformități nu sînt, în ultimă instanță, decît două variațiuni majore ale unei aceleasi imagini fundamentale, corpul omenesc.¹

1 Caroline Spurgeon, fără a face referiri specifice, menționează abundența elementului somatic: "La Shakespeare, natura (mai ales vremea, plantele și grădinaritul), animalele (mai ales păsările) și ceea ce putem numi elementul cotidian și domestic, corpul - sănătos sau bolnav (subl. ns.) - viața din casă, focul, lumina, ~~zădărnica~~ hrana și gătitul apar pe primul plan; pe cîtă vreme la Marlowe apar în primul rînd imagini din cărți, cu precădere din clasici " etc. (Op. cit., p. 13).

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

126
-22

(c)

Procentajul termenilor somatici este foarte ridicat în piesele lui Shakespeare, dar în "cronici" el capătă o amploare și o semnificație deosebită:

a) În Henric al V-lea, de exemplu, întâlnim aproximativ 60 de elemente somatice diferite, cu o frecvență de 1 la 10 versuri (sau rînduri). Pe de altă parte, elementul somatic este cel mai slab reprezentat în cele trei piese intitulate Henric al VI-lea (explicația trebuie căutată oare în faptul că sînt primele lucrări din seria pieselor istorice?);

b) Există acumulări remarcabile ale vocabularului somatic. Astfel, întreaga scenă a 3-a din actul IV al piesei Henric al V-lea este axată pe tema "părțile corpului omenesc" - este vorba de o lecție de engleză predată de lady Alice fiicei regelui Franței, Katharine (viitoarea regină a Angliei). Tot în Henric al V-lea se întâlnește următoarea replică a eroului principal, saturată de elemente somatice:

But when the blast of war blows in your ears,
Then imitate the action of the tiger;
Stiffen the sinews, summon up the blood,
Disguise fair nature with hard-favoured rage;
Then lend the eye a terrible aspect;
Let it pry through the portage of the head
Like the brass cannon; let the brow o'erwhelm it
As fearfully as doth a galled rock
O'erhang and jutty his confounded base,
Swill'd with the wild and wasteful ocean.
Now set the teeth and stretch the nostrils wide;
Hold hard the breath and bend up every spirit
To his full height!

(III, 1, 5-15)

De asemenea, o replică a lui Pistol:

The "solus" in thy most mervailous face;
The "solus" in thy teeth and in thy throat;

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

124
-22-
And in thy hateful lungs, yea, in thy maw, perdy,
And, which is worse, within thy nasty mouth!
I do retort the "solus" in thy bowels, etc.
(II, 1, 42-46)

În sfârșit, pentru a stăvili o ilustrare care s-ar putea extinde pe foarte multe pagini, o replică în care elementul somatic apare ca metaforă "incidentală" dar susținută:

These flags of France that are advanced here
Before the eye and prospect of your town,
Have hither march'd to your endamage:
The cannons have their bowels full of wrath...
Confront your city's eyes, your winking gates,
And, but for our approach, those sleeping stones,
That as a waist do girdle you about...
To save unscratch'd your city's threaten'd cheeks...etc.
(King John, II, 1, 202-205, 210-212, 220)¹

c) Elementele somatice folosite atât răzleț cât și cumulativ sînt în permanență motivate - fie artistic (metaforic), fie ca subiect de discuție. Shakespeare le presară în contextele cele mai diferite: în pasaje tragice și comice; ca elemente structurale dar și incidentale (ele devin adesea cuvinte-ecou); în vorbirea unor personaje ce țin de clase sociale diferite;

d) Elementele somatice formează o imagine artistică susținută de-a lungul a 7 "cronici" din cele 10 (excepție face piesa Henric al VI-lea, A, B, C). Anglia și o serie de alte noțiuni sînt comparate cu corpul omenesc, iar bolile și diformitățile sînt continuu expresia metaforizată a vrajbelor și dihonniilor feudale.

¹ V. și King John, IV, 3, 86-101; 130-158; Richard II, I, 3, 155-173; IV, 1, 204-210; Henry IV B, I, 1, 138-158; I, 2, 179-186; Henry V, V, 2, 154-160; Henry VI A, II, 5, 4-11; Richard III, IV, 4, 226-237 etc. etc.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

128
-87

În piesele-cronici statul este ca un corp omenesc al cărui cap este monarhul - potrivit cunoscutei concepții a lui Shakespeare despre necesitatea puterii centralizate. Dar luptele feudalelor "rănesc trupul Angliei". După cum se exprimă bastardul din Regele Ioan, nobilii răsculați "au spintecat pîntecele buneii lor mame, Anglia" (V,2,153-154); Richard ~~III~~ al II-lea, adresîndu-se Angliei, spune cu amărăciune: "răzvrățiții te rănesc cu copitele cailor lor" (Richard al II-lea, III,2,6); al treilea cetățean din Richard al III-lea vorbește despre "pămîntul bolnav" care este Anglia (sickly land - II,3,31). În Henric al IV-lea B (unde, printre altele, noțiunile "boală" și "leacuri" sînt deosebit de bogat reprezentate, chiar în comparație cu celelalte piese istorice), întîlnim pasaje întregi în care se insistă asupra stării de criză a țării: "Văzut-ați singuri, dar, cît de beteag / E trupul țării noastre și ce boală / S-a cuibărit lîngă inima ei. / ...E ca un trup ce s-a îmbolnăvit / Și poate fi înzdrăvenit din nou / Cu sfaturi bune și cu doctorii". (III,1,39-44); "Sîntem bolnavi și, iată, îmbuibarea / Ne scutură acum cu friguri / Al căror leac e numai singurarea. / Din pricina acestei boli s-a stins / Și Richard, răposatul nostru rege. / Dar, nobil Lord de Westmoreland, eu unul / Nu mă găsesc aici în chip de doctor / Și dacă stau în rînd cu oameni înarmați / N-o fac fiindcă-aș fi dușmanul păcii. / Mi-am pus veșmîntul aprig de război / Spre-a-i vindeca pe cei ai căror suflet / Tînjește de prea multă fericire, / Spre-a curăța ~~din~~ sîngele stricat / Tot cheagul ce ne vlăguiește viața". (IV,1,54-66)¹.

¹ V. și Regele Ioan, II,1,66; Henric al VI-lea A, III,1,72-73; 181-186; Richard al II-lea, I,1,153-157 etc. etc.

"Rănită" sau "bolnavă" e și pacea (Richard al III-lea, V, 4, 52-54; Henric al IV-lea B, IV, 1, 222-223 etc.) și timpul (Regele Ioan, V, 1, 14-16; 20-23). Noțiunile legate de ideea de rănire sau îmbolnăvire se asociază în mai multe rânduri cu pământul, cu părerea, cu gîndul etc.

Inregistrăm, totodată, și faptul că de cîteva ori Shakespeare răstoarnă ecuația metaforică "stat-corp", transformînd-o în "corp-stat".

(d9)

Abundența vocabularului somatic în piesele istorice ale lui Shakespeare constituie o premiză pentru încercarea de a vedea semnificații de ordin artistic în zugrăvirea "somatică", a unor personaje din aceste piese.

Ne vom opri în primul rînd la Falstaff.

Atît în Henric al IV-lea A cît și în Henric al IV-lea B se insistă foarte mult asupra fizicului lui, subliniindu-i-se mereu corpolența. Prințul Hal îl numește "munte de carne", "moșneag obez", "matahală omenească", "burduf umflat de dropică", "budană de vin", "buhai fript", "carne de vacă", "cerb gras"; Falstaff însuși spune despre sine însăși că e "trupeș" (portly; fat; corpulent) și: "am mai multă carne decît oricare alt om; de aceea și sînt atîta de supus ispitei" etc.

Din punctul de vedere al fizicului său, Falstaff e prezentat de mai multe ori în chip antitetic. Astfel:

a) După aprecierea lui Falstaff - ca răspuns la replica lui Hal care îl numise pe cavaler "munte de carne" - prințul este "un hămesit, piele de străgoi, limbă uscată de vacă, vînă de taur, țîr, cot de croitor, păstăie, cucură de săgeți, spangă proțăpită".

b) Există o antiteză somatică între Falstaff și judecătorul Shallow, pe care primul îl caracterizează astfel: "Imi

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

180
-28

amintesc că la școala Clement's Inn semăna cu un om făcut după cină dintr-o coajă de brânză; era așa de prăpădit, încît pentru cineva scurt de vedere era nevăzut. Ai fi zis că e duhul foametei; era veșnic în urmă cu moda... I-am spus lui John of Gaunt că-i bate numele; nu era nimic mai lesnicios decît să-l vîri cu haine cu tot într-o piele de țipar; o cutir de oboi ar fi fost un palat prea încăpător pentru el, și acum, poftim, are omul pămînt și vite"! (Henric al IV-lea B, III, 2, 333-355).

c) Ostașii pe care îi recrutează Falstaff pentru armatele regelui sînt oameni necăjiți din popor, iar antiteza dintre ei și ghiftuitul cavaler pare să depășească semnificația artistică a unui moment umoristic: Simion Shadow "e ca o umbră", potrivit caracterizării lui Falstaff însuși; ^{Wart} "seamănă cu un neg amărît" - "toată îmbrăcămintea i s-a strîns pe sapte, iar trupul îi pare prins în bolduri"; Feeble e definit prin numele ce-l poartă etc. După ce e mituit, Falstaff îi vorbește astfel judecătorului: "Vrei să mă-nveți dumneata, master Shallow, cum se aleg soldații? Nu dau un ban pe măduarele, puterea, statura, mărimea și înfățișarea falnică a unui om! Contează spiritul soldatului! Ia-l pe Wart, de-o vorbă, uită-te ce amărît e - și totuși o să-ți încarce și descарce arma cu repereziciunea ciocanului din mina dulgherului... Sau ogîrjitul ăsta de Shadow. De oameni ca ei am nevoie - nu pot fi o țintă pentru dușman. Ori ochești într-însul, întrec o lamă de briceag, tot una e.... Am nevoie de oameni slabi - slăbește-mă cu cei voinici... D-ăstia îmi trebuie: mititei, scarandivi, bătrîni, stafidiți și plesuvi". (Ibid. III, 2, 266-286.).

d) Imbietoare e și antiteza somatică Falstaff - Don Qui-chotte, deși, firește, e îndoielnic ca Shakespeare să fi auzit de eroul lui Cervantes înainte de 1604 (anul în care a fost publicat

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>
The University of Bucharest. 2018

131
1200
romanul.¹ Oricum ar sta lucrurile, este limpede că ne aflăm în fața a doi reprezentanți declasați - cavaleri ai lumii feudale - zugrăviți în două ipostaze artistice antitetice: Don Quichotte, întruchiparea slăbiciunii fizice și Falstaff, întruchiparea trușesiei.

Cuvintele adresate lui Falstaff de către Henric al V-lea la încoronare sînt, poate, simbolice pentru o nouă așezare istorică: "Impuținează-te la trup de-acum înainte" (Make less thy body hence, Henric al IV-lea B, V, 5, 57). Semnificativă ni se pare și referirea la regele Arthur, personificarea cavalerismului feudal, în pasajul din Henric al V-lea în care ni se vorbește despre moartea lui Falstaff: "în sinul lui Arthur" (he's in Arthur's bosom - II, 3, 9-10).

Să adăugăm că, spre deosebire de Cervantes, după cum spune Morozov, "Shakespeare a creat un minunat tablou în spirit flamand. În Nevestele vesele din Windsor, lui Falstaff i se spune 'cavaler flamand' (într-adevăr, el ne amintește în primul rînd de figurile lui Rubens). Falstaff nu este numai un hîrb dintr-o clădire care de dărîmă; în el e întruchipată și jubilația trupului, atît de caracteristică pentru epoca Renașterii, protestul viu îndreptat atît împotriva idealurilor ascetice ale mediavalismului, cît și împotriva auto-constrîngerii fătarnice a puritanilor". O împrejurare deosebit de elocventă e "inadaptabilitatea lui Falstaff față de noile realități economice și sociale, față de 'aceste vremuri negustorești'" (Nevestele vesele din Windsor)².

Un alt personaj interesant sub raportul insistenței lui

¹ Totuși, în *Everyman's Encyclopaedia* se spune: Este posibil ca lucrarea lui Cervantes să fi fost citită în manuscris înainte de 1604".

² În Istoria literaturii engleze, vol. 2, Moskva, p. 34-35.

132
~~102~~

Shakespeare asupra elementului somatic este, fără îndoială, Richard al III-lea, prototipul cel mai odios al regelui uzurpator și asasin - îmbinarea desăvârșită a hidroşeniei fizice și morale (v. de pildă, actul I, scena 1, prima replică din Richard al III-lea). În legătură cu acest personaj, reamintim "începuturile vicioase". În Henric al VI-lea C, V, 6, 69-78, viitorul Richard al III-lea se descrie pe sine, și ~~și~~ învinovat de urîtenia sa, își statornicește linia de conduită: "Spunea des mama că am fost adus /Pe lume cu picioarele în față.../ Iar moașa și femeile-au strigat:/ 'Hristoase, copilul s-a născut cu dinți!' /Așa s-a întâmplat; și asta-nseamnă /Că trebuie colții să-mi arăt, să mușc,/ Să fiu precum un câine. Și cum cerul /La trup m-a plămădit astfel, prea bine!/ Pocească-mi iadul mintea spre-a-i-răspunde!"

(e)

Urmărind, în linii mari, paralela "istorie" - "element stilistic somatic", deosebim trei momente-cheie: a) "începuturile vicioase", "timpul bolnav" etc. (v. mai ales Regele Ioan); b) "bolile de care suferă Anglia", necesitatea "vindecării", căutarea unor "doctori" și a unor "doctorii" (v. mai ales Henric al IV-lea A și B) - Shakespeare vede salvarea în aducerea la ascultare a feodalilor și instaurarea unei puteri centralizate; c) "vindecarea", "cooperarea" inimilor și a părților trupului (cu idealizarea monarhului) (v. Henric al V-lea), de exemplu II, 2, 20-24).

Continuitatea elementului stilistic somatic în șapte din cele zece piese istorice este o justificare în plus a ideii

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

133
-102-
că ele alcătuiesc un tot unitar¹, o epopee națională².

În sensul subtextului pot fi interpretate următoarele două citate - posibile aluzii discrete la intențiile ~~marxiste~~ exploatarea elementului somatic³ de către dramaturg: "Dar de ce / Să-mi judec (anatomize) bine-cunoscutul trup / În fața alor mei?" (Henric al IV-lea B, Prolog, 20-22) și "Înlocuiți cu fantezia voastră / A noastră nedesăvârșire; omul / Îl împărțiți în mii de părți". (Henric al V-lea, Prolog, 23-24).

1 Mihnea Gheorghiu, în Scene din viața lui Shakespeare (București, 1958, p. 205) subliniază ca importantă "precizarea ideii că dramele istorice ale lui Shakespeare constituie un tot unitar, operă a unui singur autor, aplecat asupra muncii lui. Prin această precizare, făcută în epilog (este vorba de epilogul din Henric al V-lea, n.n.), Shakespeare arată că urmarea acestor "noi" cronici" se află în cele trei părți din Henric al VI-lea și Richard al III-lea, scrise anterior".

2 Se poate pune întrebarea dacă nu cumva Shakespeare a compus și alte "cronici", care s-au pierdut.

3 În Istoria engliișkoi literatury, op. cit., p. 30, Morozov ~~scrie~~ socotește că "arborele care crește" este imaginea cea mai frecventă în "cronici". Nu sîntem de acord cu această apreciere, deși "arborele care crește" este bine reprezentat stilistic, mai ales în sensul de "arbore genealogic" (v., de exemplu, Henric al V-lea, II, 4, 87-89). După calculele noastre, elementul somatic deține înfruntarea.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

134
-105-

9

Repetitia ca element organic al unei intrigi dramatice.

In Othello, întreaga acțiune a piesei stă sub semnul urzelii de păianjen a lui Iago; iar această urzeală, întreținută continuu prin reluarea intențiilor de fond, se realizează prin mijloace ale repetiției formale.

In ceea ce am putea numi o primă fază a uneltirilor, Iago repetă anumite cuvinte ale lui Othello pentru a le da noi conținuturi, convenabile planurilor sale:

Othello. Is he not honest?

Iago. Honest, my lord?

Othello. Ay, honest.

Iago. My lord, for aught I know -

Othello. What dost thou think?

Iago. Think, my lord?

Othello. Think, my lord!

By heaven, he echoes me,

As if there were some monster in his thought...

(III, 3, 102-109)

In cursul aceleași întrevederi, Shakespeare recurge din nou la repetiție, cu deosebire că de data aceasta Othello e cel care reia afirmațiile lui Iago, aparent judicioase și morale și, în consecință, întru totul convenabile integrității maurului:

Iago. For Michael Cassio,

I dare be sworn, think that he is honest.

Othello. I think so, too.

Iago. Men should be what they seem;

Oh, those that be not, would they might seem
none!

Othello. Certain, men should be what they seem.

Iago. Why then,

I think that Cassio is an honest man.

(III, 3, 126-131)

Dialogul de mai sus are o semnificație deosebită prin accentul pus pe ideea diferenței dintre esență și aparență, atât de scumpă

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

131
 lui Shakespeare. Păienjenitul uneltirilor lui Iago se materializează aici prin repetiția simplă a unor cuvinte și propoziții, dar implicând polisemie și omonimie. Astfel, verbul think este repetat în sensuri deosebite: în gura lui Iago are înțelesul de "cred", "după părerea mea", "socotesc", iar în gura lui Othello, de "cred", "sînt convinși" (Iago nu spune "pot să jur că e cinstit", ci: "pot să jur că, după cîte pot să-mi dau cu părerea / după cîte pot bănuie etc. - e cinstit").

Ultima replică a lui Iago - după calamburul anterior - e o depreciere a leit-motivului men should be what they seem prin readucerea, într-o lumină difuză, a leit-motivului I think that he is honest, în care verbul think este, de fapt, o reluare simfonizată a lui think din primul citat.

În faza a doua, încrederea lui Othello în nevinovăția Desdemoniei slăbește treptat, pînă cînd o îndoială chinuitoare își face loc în sufletul lui. Această îndoială este exprimată printr-o an-tonimie repetată:

Othello. I think my wife be honest, and think she is not;
 I think that thou art just and think thou art
 not.
 (III, 3, 388-389)

În continuare, Othello își dă în vileag intenția de a se răzbuna, repetînd mereu:

O, blood, Iago, blood!
 (III, 3, 452) etc. etc.

Faza a treia coincide cu începutul actului IV, unde sînt re-luate "ecouri" din faza întâi:

Iago. Will you think so?

Othello. Think so, Iago?

Finalul ei este obsesia paroxistică; iar indicația scenică e revelatoare:

Othello. What? what? - Handkerchief - confessions -
 handkerchief. To confess, and be hanged for his la-
 bour. First to be hanged, and then to confess - I

CONTEMPORARY
 LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

136
-199-
tremble at it...It is not words that shake me thus;
Psha ! - Noses, ears, and lips - Is it possible? Con -
fess ! Handkerchief ! O, devil!¹-

(Falls in a trance.)

(IV, 1, 30-37)

În sfârșit, în faza a patra², Iago reia din nou conținuturi rostite de Othello, dar, stăpîn pe situație, nu se mărginește să le repete pur și simplu; victima uneltirilor sale a capitulat, așa că fiecare vorbă a ei trebuie doar să fie biciuită și amplificată:

Othello. Of so high and plenteous wit and invention!

Iago. She's the worst for all this.

Othello. O, a thousand, a thousand times: - And then, of so gentle a condition!

Iago. Ay, too gentle.

Othello. Nay, that's certain: but yet the pity of it, Iago! O! Iago, the pity of it, Iago!

Iago. If you are so fond over her iniquity, give her patent to offend; for, if it touch not you, it comes near nobody.

Othello. I will chop her into messes. Cuckold me !

Iago. O! 'tis foul in her.

Othello. With mine officer !

Iago. That's fouler.

Othello. Get me some poison, Iago.

(IV, 1, 199-215)

După cum basiliscul își paralizează victima prin forța magnetică a privirii, așa și Iago își paralizează victima prin sugestia verbală, care, cu ajutorul repetiției, dobîndește virtuți aproape hipnotice.

1 Mark van Doren subliniază: "Disperarea îl face... să repete cuvinte care capătă caracteristicile unor gemete animalice". (Op. cit., p. 199).

2 E ultima conversație dintre Othello și Iago înainte de uciderea Desdemonei.

134
-106-

10

Repetitia, element de subliniere tematică.

(a)

Piesa Troilus și Cresida este o lucrare de ample generalizări și o lucrare a esențelor gândirii shakespeareiene, bucurându-se, totodată de o desăvârșită unitate tematică și stilistică. Sînt realități care se impun de la prima lectură atentă a originalului; și este de mirare că atîtea condeie autorizate i-au găsit mai multe scăderi decît oricărei alte piese a dramaturgului. "Lipsa de unitate" pare să stea în centrul aprecierilor negative. Georg Brandes o caracteriza ca fiind "incongruentă" și "plină de un limbaj bombastic"¹. Bailey scria: "Trebuie să admitem că, privită în ansamblu, este o piesă urîtă, neconsecventă și neplăcută.... Rareori a desființat Shakespeare o acțiune în două jumătăți atît de puțin sudate între ele ca jumătatea troiană și cea elenă"². "Piesa e plină de incongruități care nu duc nicăieri"³. Deighton: "Ea are un caracter nedramatic, evident în structură, personaje și scop; îi lipsește unitatea; succesiunea incidentului și a dialogului, semnalată de diverși critici, e discontinuă"⁴. Van Doren: "Nimic nu e îndeajuns de simțit pentru a fi fost finisat"⁵. Ridley: "Impresia confuză și vagă pe care o produce piesa e în parte datorată, fără îndoială, diversității ingredientelor din care e alcătuit amestecul. Există povestea lui Troilus și a Cresidei, care, dacă titlul

1 În prefața la Troilus and Cressida, edited by Deighton, London, 1904, p. XIII-XIV.

2 John Bailey, Shakespeare, London, 1929, p. 156.

3 Ibid., p. 157.

4 K. Deighton, op. cit., p. XIII.

5 Op. cit., p. 173.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

138
-137-

vrea să spună ceva, ar trebui să formeze principala temă a piesei, dar care, de fapt, nu ocupă mai mult de jumătate din ea și e extrem de slab legată de cealaltă jumătate; există povestea lui Achile și Hector, de un ordin cu totul diferit și nelegată de prima; în sfârșit, interludiile Ajax-Thersit, nesudate de ultima. Singura unitate reală din piesă trebuie căutată în starea ei generală de spirit, care pare să învăluie toate episoadele, o stare de spirit caracterizată prin deziluzie cinică și plictiseală¹. Squire: "În piesă se manifestă nesiguranță cu privire la temă"². Dowden: "Interpretarea piesei e tot atât de dificilă ca și stabilirea faptelor externe ale istoriei ei. Cu ce intenție și în ce spirit a scris Shakespeare această stranie comedie?"³ Raleigh: "Piesa Troilus și Cresida e disperarea tuturor criticilor care caută în ea unitate de scop sau înțeles"⁴.

Bineînțeles, s-au exprimat și alte puncte de vedere. Astfel, Boas, citat de Deighton⁵, stabilește un anumit paralelism între dragostea lui Troilus față de Cresida și cea a lui Paris față de Elena, ajungând la concluzia că ambele sînt ilustrări ale unei aceeași teme, exprimată de Shakespeare în versurile: "Idolatrie nebunească este / A pune slujba mai presus de zeu! / Smintită e voința subjugată / De ceea ce-ndrăgește, 'nchipuind / Virtuți acolo-unde-acestea nu-s". (II, 2, 56-60).

"Aceste versuri", susține Boas, "reprezintă cheia piesei și leagă cele două intrigi. Idolatria nebunească e ilustrată în prima pe scară personală, iar în a doua, pe scară națională"⁵.

1 M.R. Ridley, Shakespeare's Plays, London, 1937, p. 146.

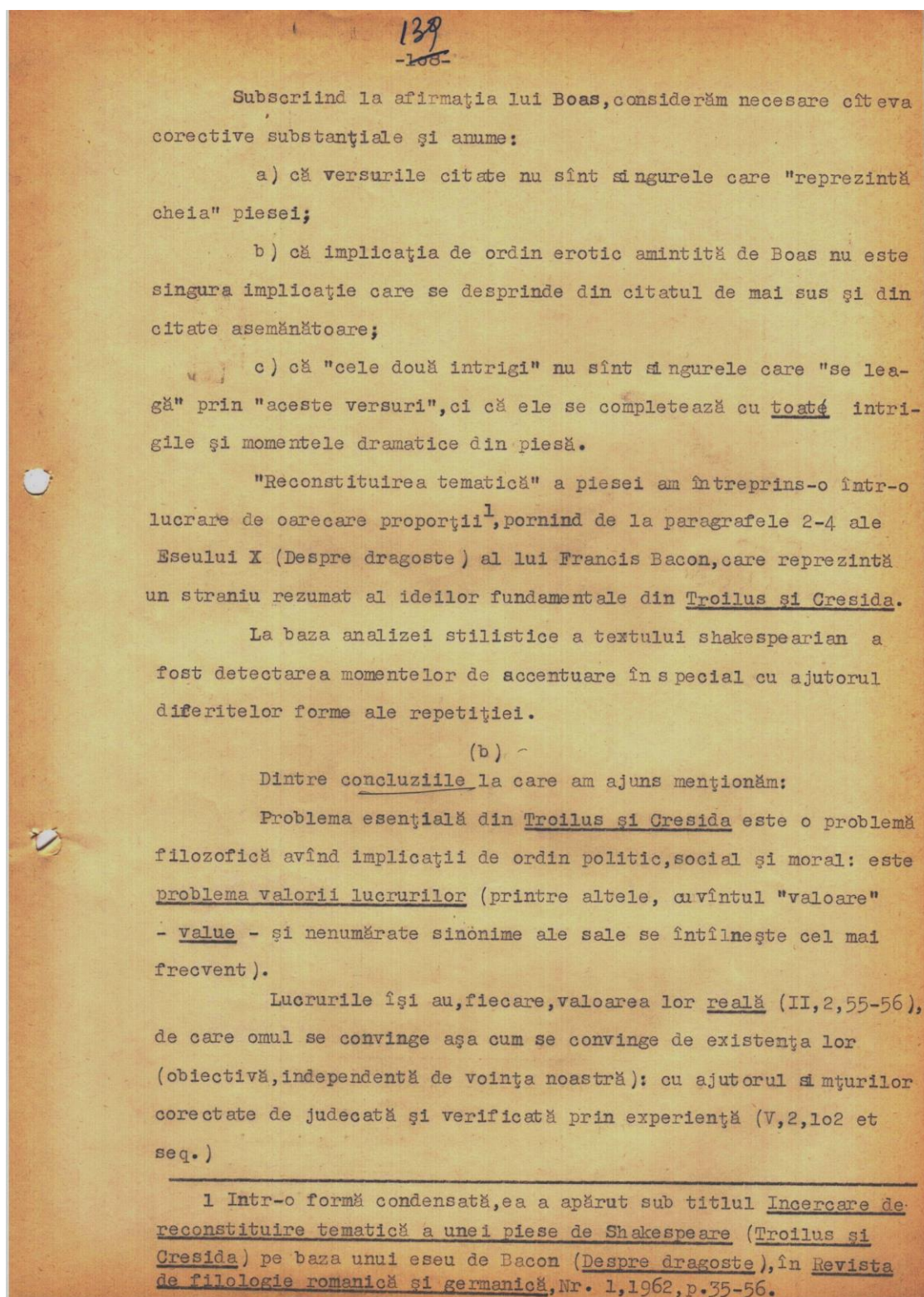
2 John Squire, Shakespeare as a Dramatist, London, 1935, p. 71.

3 Op. cit., p. VII.

4 W. Raleigh, Shakespeare, London, 1928, p. 116.

5 Op. cit., p. XXVII.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>
The University of Bucharest. 2018

No
~~109~~

Piesa se concentrează asupra valorii oamenilor, verificarea lor făcându-se în clipele de cumpănă (I,3,19-30,33 et seq.), în procesul acțiunilor (III,3,145 et seq.), în mișcare (III,3,183 etc.), nicidecum în stagnare (III,3,183 etc.) sau pe temeiul înșelător al vorbelor (V,3,109 etc.); iar cum faptele și mișcarea se desfășoară în timp, timpul este "marele judecător" (IV,5,225) care nu îngăduie oamenilor să se împăuneze cu meritele trecutului lor (III,3,145 etc.) și le cere să și le reînnoiască într-una în actualitatea prezentului (III,3,145 etc.).

Valoarea lucrurilor poate fi însă exagerată pînă la denaturare de cei care fac aprecierile. De vină în acest caz sînt diferiți "idoli", între care și obiectele pasiunilor omenești nestăvilite, inclusiv obiectul pasiunii amoroase (ființa iubită: Elena, Cresida) și al mîndriei (propria persoană: Ajax, Achile).

Optica denaturată a îndrăgostitului și a omului mîndru poate avea urmări tragice sau tragi-comice atît pe plan personal (abaterea de la îndatoriri, pervertirea caracterului, suferințe de tot felul, transformarea în obiect de batjocură), cît și pe plan social și național - mai ales dacă este vorba de personalități, conducători de popoare și oștiri, de pildă Achile, Ajax, Paris (dez-lănțuirea unor războaie pustiitoare, perturbări ale "ordinii" și "gradului", nașterea dihoniiilor, în timp ce "cultul eroilor" se perpetuiază doar ca un mit).

Cu unele excepții neglijabile, toate generalizările din piesă, ca niște afluenți dirijați de configurația peisajului dramatic - acțiune, conflicte, personaje etc. - aderă la aceste idei centrale; și multe, foarte multe situații în aparență "incongruente" sînt ilustrări concrete inserate în numele lor.

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

The University of Bucharest. 2018

Contemporary Literature Press

Bucharest University

The Online Literature Publishing House
of the University of Bucharest

A Manual for the Advanced Study of *Finnegans Wake* in One Hundred and Thirty Volumes

Totalling 31,802 pages

by C. George Sandulescu and Lidia Vianu

CONTEMPORARY
LITERATURE PRESS

<http://editura.mttlc.ro>

You can download our books for free,
including the full text of *Finnegans Wake*
line-numbered, at
<http://editura.mttlc.ro/> ,
<http://sandulescu.perso.monaco.mc/>

Holograph list
of the
40 languages
used by James
Joyce
in writing
*Finnegans
Wake*

Director
Lidia Vianu

Executive Advisor
C. George Sandulescu

